

**СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ
БУКОВИНСЬКОГО ЗАВОДСЬКОГО ТИПУ УКРАЇНСЬКОЇ
ЧЕРВОНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ**

***О. І. Любинський, доктор сільськогосподарських наук, професор
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка***

Викладено результати досліджень щодо особливостей та напрямів формування високопродуктивних стад буковинського заводського типу української червоно-рябої молочної породи. Селекція буковинського заводського типу української червоно-рябої молочної породи спрямована на подальшу консолідацію та створення породної групи в умовах господарств Буковини.

Молочна продуктивність, лінія, генетичний потенціал, тип, кореляція.

Селекція молочної худоби спрямована на якісне вдосконалення основних ознак молочності, тому тваринники завжди приділяють особливу увагу зростанню надоїв у корів.

Реалізація завдань ефективного ведення молочного скотарства Буковини в сучасних умовах господарювання можлива шляхом створення системи селекції тварин, високорентабельного виробництва, переробки та реалізації молока відповідно до прийнятих державних законів і програм.

Подальша інтенсифікація селекційного процесу, спрямованого на підвищення молочної продуктивності корів, зумовлює необхідність системної оцінки тварин у стадах і популяціях за основними господарсько-корисними ознаками та ступенем реалізації генетичного потенціалу в умовах взаємодії „генотип × середовище” із залученням інформаційних технологій [2].

Виведення високопродуктивних корів завжди було стратегічним напрямом у селекційно-племінній роботі й постійно привертало увагу тваринників не тільки значною кількістю продукції, але також і тим, що такі тварини можуть мати високу племінну цінність [1].

Популяції високопродуктивних тварин, максимально пристосованих до сучасних умов ведення сільського господарства, повинні складатися з достатньо однорідних за морфологічними ознаками особин, які мають високі продуктивні якості та широку неспецифічну стійкість до хвороб [3].

Наявність у породі достатньої кількості високопродуктивних тварин та їх використання в стадах розкриває потенційні можливості породи, сприяє підвищенню генетичного потенціалу стад та ефективності селекційно-племінної роботи в цілому. Ефективність виробництва молока на високомеханізованих фермах і молочних комплексах визначають якість тварин та рівень їх молочної продуктивності [3, м5].

Мета досліджень – провести селекційно-генетичну оцінку напрямів удосконалення буковинського заводського типу української червоно-рябої молочної породи.

Матеріали та методи досліджень. Дослідження проведені за матеріалами племінного обліку племзаводів: ТОВ АТЗТ “Мирне”, ПЗ СВК “Зоря”, ТОВ “Валявське”, ПСП “Мамаївське” та племрепродуктора ТОВ агрофірма ім. Суворова Чернівецької області – базових господарств буковинського заводського типу української червоно-рябої молочної породи. Для аналізу відібрано 453 високопродуктивні корови, враховуючи надій, вміст жиру в молоці, загальну кількість молочного жиру. Первинні дані опрацьовані статистично згідно з методиками, описаними Г. Ф. Лакінім [6] з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

Результати досліджень. У процесі інтенсифікації галузі молочного скотарства у більшості розвинених країн світу пріоритет надається факторам селекції. Встановлено, що економічна ефективність виробництва молока значною мірою залежить від генетичного потенціалу, тривалості господарського використання корів та рівня їх продуктивності [4].

Останніми роками поголів'я корів у всіх категоріях господарств скоротилося на 4125–4608 голів, на сільськогосподарських підприємствах – на 411–635 голів (10-14%), у господарствах населення – на 3714–3973 голови (90–86%). Також спостерігається щорічне зменшення валового виробництва за незначного зростання надою на корову (2–5%). На нашу думку, це спричинено зниженням купівельної спроможності населення, втратою економічної заінтересованості у веденні тваринництва, відсутністю у більшості суб'єктів господарювання мотивації до нарощування поголів'я сільськогосподарських тварин та збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва, нестабільним рівнем закупівельних цін на продукцію тваринництва, низькою дохідністю та збитковістю її виробництва.

Племінна база молочного скотарства регіону представлена переважно тваринами буковинського заводського типу української червоно-рябої молочної породи, що й визначає перспективи розвитку та особливості ведення племінної роботи в господарствах різної форми власності. Активна частина поголів'я української червоно-рябої молочної породи розводиться на чотирьох племзаводах і одному племрепродукторі.

Рівень продуктивних і відтворювальних якостей маточного поголів'я провідних племінних господарств області з розведення буковинського заводського типу української червоно-рябої молочної породи значно зріс, що розкриває значні потенційні можливості підвищення генетичного потенціалу, збільшення поголів'я та розширення ареалу розведення.

У племінних господарствах регіону роздоєно 557 голів із надоєм 6000 кг і більше (20% від загальної кількості корів у племінних господарствах). 81,4% роздоєно корів у стаді племзаводу АТЗТ “Мирне”, 10,4% – на племзаводі СВК “Зоря”, 5,2% – на племзаводі ТОВ “Валявське”, по 0,6% – на племзаводі ПСП “Мамаївське” та племрепродукторі ТОВ агрофірма ім. Суворова. Із 557 оцінених корів 354 (63,6%) мали надій 6000–7000 кг, 158 (28,4%) – 7001–8000 кг, 34 (6,1%) – 8001–9000 кг, 10 (1,8%) – 9001–10 000 кг молока за найвищу лактацію.

Оцінка молочної продуктивності високопродуктивних корів у стадах племзаводів АТЗТ “Мирне та СВК “Зоря”, як основних із формування бугайвідтворювальної групи, показала, що наявна кількість кращих корів та рівень їх племінної цінності достатньо високі для вирішення поставленої проблеми. Основний напрям удосконалення племінних якостей червоно-рябої молочної породи спрямований на консолідацію наявних генетичних можливостей тварин з метою збільшення поголів'я тварин та зростання рівня продуктивності корів. Такий напрям підтверджується генетичним потенціалом кращих корів буковинського заводського типу – визнаних матерів бугаїв.

Аналіз генеалогічної структури племінних заводів і репродукторів із розведення буковинського заводського типу свідчить, що із 16 оцінених ліній найчисленнішими за маточним поголів'ям є лінії Хановера – 1467 (1054 корови), Рігела – 1310 (1068 корів), Старбака – 1051 голів (лише 23 корови). Із 3174 голів телиць 1028 (32,4%) належать до лінії Старбака, 453 (14,3%) – лінії Чіфа, 439 (13,8%) – лінії Імпрувера, 413 (13,0%) – лінії

Хановера, тобто, спостерігається різка зміна апробованих у буковинському заводському типі ліній на голштинські.

У парувальній мережі господарств різної форми власності зони діяльності ПАТ “Буковинаплемсервіс” використовується сперма 25 бугаїв-плідників української червоно-рябої молочної породи, 3 – голштинської породи червоно-рябої масті, 3 – симентальської породи, 3 – пінцгау, 1 – української чорно-рябої молочної породи.

Розподіл бугаїв-плідників української червоно-рябої молочної породи у розрізі ліній показав, що найчисленнішою є лінія Рігела 10 голів (40%), інших ліній, відповідно: Хановера – 4 (16%), Дейрімена – 4 (16%), Кавалера – 2 (8%), Сітейшна 2 (8%), Імпрувера, Валіанта, С’юпріма по 1 (по 4%). За селекційним індексом бугаї-плідники розподілилися: +1001 і більше 7 голів (28%), +500- +1000 – 8 (32%), +300- +499 – 7 (28%), менше +300 – 3 (12%). Високою племінною цінністю характеризується бугай Рігел 280 (+1901) та його сини Сенат 1632 (+1454), Норд 3126 (+1102), Маяк 3160 (+1044).

Продуктивний потенціал корів достатньо високий: надій 6966,3 кг, вміст жиру в молоці – 3,83%, вміст білка – 3,29%. (табл.1).

1. Молочна продуктивність корів (M±m)

Лактація	n	Надій, кг	Вміст жиру, %	Вміст білка, %	Кількість молочного жиру, кг	Кількість молочного білка, кг
1	169	6703,3±	3,84±	3,29±	256,6±	221,4±
		46,9	0,004	0,005	1,8	1,7
2	109	7062,6±	3,83±	3,29±	267,9±	232,2±
		75,4	0,004	0,008	3,8	2,5
3 і старші	175	7160,4±	3,82±	3,30±	271,1±	246,9±
		62,8	0,004	0,007	2,4	3,3
у середньому	453	6966,3±	3,83±	3,29±	266,8±	229,2±
		36,1	0,002	0,004	1,5	2,2

Найвищий надій мали високопродуктивні корови третьої лактації і старші (7160,4 кг), а найнижчий – у корів першої лактації (6703,3 кг). За вмістом жиру в молоці значних відмінностей у розрізі лактацій не було (0,01–0,02%, а за вмістом білка найвище значення було у корів третьої лактації і старших (3,30%). За кількістю молочного жиру та білка закономірності аналогічні встановленим за надоем молока.

Для розширення генетико-популяційних можливостей інтенсифікації селекційних програм молочної худоби слід удосконалити діюче застосування жорсткого фенотипового варіанта відбору високопродуктивних корів-матерів за рівнем їх молочної продуктивності та інших селекційних параметрів за походженням, оскільки вони з малою часткою ймовірності відображують реальний рівень їх племінної цінності в породі, популяції, а також розробити конкретні цілеспрямовані програми інтенсивної селекції бугайвідтворних корів у поколіннях потомства з використанням їх оцінки за якістю потомства [3].

Відбір кращих корів у маточних стадах, поряд із використанням високоцінних бугаїв, з урахуванням показників довічної продуктивності потомства, забезпечить прискорення селекційного процесу нарощування генетичного потенціалу племінних стад [2].

2. Молочна продуктивність високопродуктивних корів різних ліній та бугаїв-плідників

Лінія	Кличка та інвентарний номер батька	n	Надій, кг	Вміст жиру, %	Молочний жир, кг
Рігела	Капітан 6775	70	7183	3,82	274
	Норд 3126	96	6936	3,82	265
	Сенат 1632	14	6490	3,75	230
	Маяк 3160	15	6716	3,75	238
Валіанта	Артек 344	20	7119	3,81	271
Імпрувера	Полярний 49	20	7044	3,82	269
	Імпрувер 3334	4	7503	3,84	288
Хановера	Замок 451	2	6985	3,85	269
	Арбат 1577	127	6745	3,84	259
	Інтер 5571	29	6731	3,84	258
	Берн Ред 3506	5	6528	3,54	231
Сітейшна	Гібрид 4893	10	6764	3,72	245
	Сеул 909	4	7601	3,79	288
Інгансера	Джаромір 6296217	39	7238	3,75	271
	Моцарт 475	13	7028	3,81	268
Елевейшна	Фіаско 49090	5	6435	3,82	246
	Гуїдо 40535	11	7169	3,8	272
Кавалера	Фламм 112302008	2	7235	3,75	271
	Чіфа	5	6521	3,86	252
	Біггер 13684	1	6779	3,89	264
Астронавта	Восток 8429	3	6463	3,64	235
	Барон 3133	1	6166	3,53	218
Магнета	Граніт 1695	2	7241	3,59	260
С'юприма	Самбо 3352	4	6414	3,56	228
Дейрімена	Тюльпан 7451	5	7184	3,84	276
	Аромат 5644	3	6330	3,66	232
С. Т. Рокита	Маджесті 2071114	7	7121	3,82	272

Оцінка продуктивних якостей високопродуктивних корів різних бугаїв-плідників та лінійної належності (табл. 2) показала, що кращі показники за надоем молока (понад 7000 кг) мали корови – дочки плідників Капітана 6775 (лінія Рігела), Артека 344 (лінія Валіанта), Імпрувера 3334 та Полярного 49. (лінія Імпрувера), Сеула 909 (лінія Сітейшна), Джароміра 6296217 та Моцарта 475 (лінія Інгансера), Гуїдо 40535 (лінія Елевейшна), Фламма 112302008 (лінія Кавалера), Граніта 1695 (лінія Магнета), Тюльпана 7451 (лінія Дейрімена), Маджесті 2071114 (лінія С. Т. Рокита). За вмістом жиру в молоці вірогідно виділялися дочки Біггера 13684 (3,89%) та Більбао 660122867 (3,86%) (лінія Чіфа), а найнижчим був показник у корів, які одержані від Іриса 9186 (3,50%) (лінія Дейрімена) та

Барона 3133 (3,53%) (лінія Астронавта). Слід відзначити, що дочки бугаїв Капітана 6775 (лінія Рігела), Артека 344 (лінія Валіанта), Імпрувера 3334 та Полярного 49 (лінія Імпрувера), Моцарта 475 (лінія Інгансера) добре поєднують високу молочність з умістом жиру в молоці.

Висновки

Селекція буковинського заводського типу української червоно-рябої молочної породи спрямована на подальшу консолідацію та створення породної групи в умовах господарств Буковини. При створенні буковинської породної групи на маточному поголів'ї планується, в основному, використання генофонду бугаїв української червоно-рябої молочної (різних внутрішньопородних і зональних типів) та частково голштинської (червоно-рябої масті) порід.

Список літератури

1. Арнаутовский И. Д. Эффективность использования племенных качеств высокопродуктивных коров и их потомства в селекционной работе / И. Д. Арнаутовский, Е. В. Баженова // Зоотехния. – 2007. – № 7. – С. 6–7.
2. Бащенко М. І. Оцінка порід, генетичних груп та плідників за довічною продуктивністю потомства молочної худоби Черкащини / М. І. Бащенко, І. В. Тищенко // Вісник ЧІАПВ : міжвідом. темат. зб. наук. праць. – Вип. 5. – 2005. – С. 72–86.
3. Використання генетичного потенціалу високопродуктивних корів і корів-рекордисток для удосконалення продуктивних і племінних якостей української чорно-рябої молочної породи західного регіону України / З. Є. Щербатий, В. Ф. Кос, Л. І. Музика [та ін.] // Науковий вісник ЛНУВМ та біотехнологій ім. С. З. Гжицького. – Львів, 2009. – Т. 11, № 3 (42), 4.2. – С. 370–374.
4. Гончаренко І. В. Система інформаційного забезпечення і прискорення селекційного процесу в молочному скотарстві / І. В. Гончаренко // Зб. наук. праць ВАНУ. Серія «Сільськогосподарські науки». – Вінниця, 2010. – Вип. 5. – С. 21–24.
5. Зубець М. В. Українська червоно-ряба молочна порода: методи виведення, стан, перспективи удосконалення / М. В. Зубець, А. П. Кругляк // Розведення і генетика тварин. – 2010. – Вип. 44. – С. 14–17.
6. Лакин Г. Ф. Биометрия : учеб.пособие для биологических спец. вузов / Г. Ф. Лакин. – М. : Высш. школа, 1980. – 293 с.

Изложены результаты исследований относительно особенностей и направлений формирования высокопродуктивных стад буковинского заводского типа украинской красно-пестрой молочной породы. Селекция буковинского заводского типа украинской красно-пестрой молочной породы направлена на последующую консолидацию и создание породной группы в условиях хозяйств Буковины.

Молочная продуктивность, линия, генетический потенциал, тип, корреляция.

The results of researches are expounded in relation to features and directions of forming of highly productive herds of the Bukovina factory type of

the Ukrainian redder pock-marked suckling breed. The selection of the Bukovina factory type of the Ukrainian redder pock-marked suckling breed is directed on subsequent consolidation and creation of pedigree group in the conditions of economies of Bukovina.

Suckling productivity, line, genetic potential, type, correlation.